

Dok-Noord (Gent, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2016G31

Juli – Augustus 2016

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 2: Programma van maatregelen	4
2.1 Administratieve gegevens	4
2.2 Synthese	5
2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen	7
2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.....	7
2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor een archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem met uitgesteld traject	8
2.3.2.1 <i>Impactbepaling</i>	8
2.3.2.2 <i>Gemotiveerd advies</i>	9
2.3.2.3 <i>Programma van maatregelen</i>	11
2.3.2.3.1 Afbakening	11
2.3.2.3.2 Onderzoeksvragen.....	11
2.3.2.3.3 Onderzoeksstrategie, methode en technieken	12
2.3.2.3.4 Eindcriteria	13
2.3.2.3.5 Uitzonderingsmodaliteiten	13
2.3.2.3.6 Uitvoeringstermijn	13
2.3.2.3.7 Kostenraming.....	13
2.3.2.3.8 Competenties.....	14
2.3.2.3.9 Risicofactoren	14
2.3.2.3.10 Vondsten.....	14
Deel 3: Bibliografie.....	15

FIGURENLIJST (2016G31)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB basiskaart met aanduiding van het kadasternummer (bron: Geopunt)	5
Figuur 2: Overzicht ontworpen toestand	8
Figuur 3: Advieszone archeologisch vooronderzoek	11

TABELLENLIJST (2016G31)

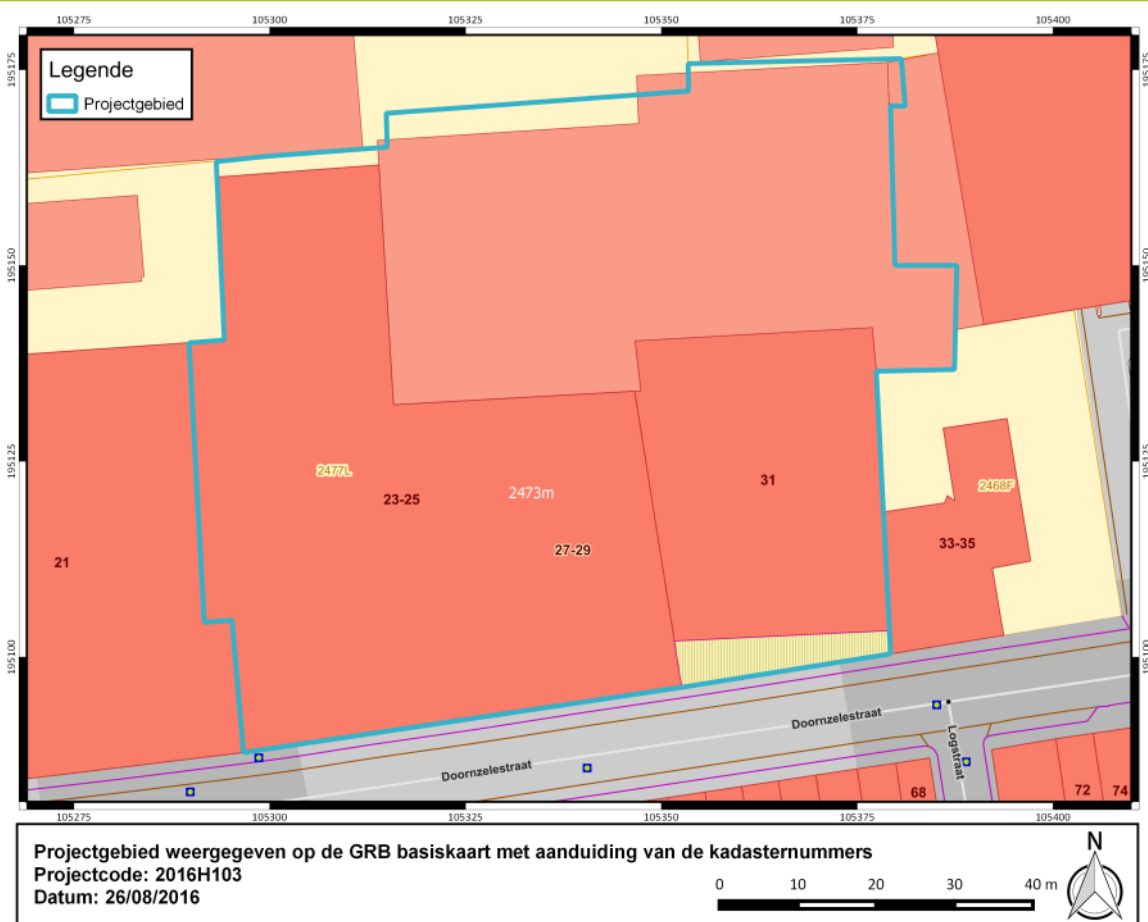
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	4
--	---

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

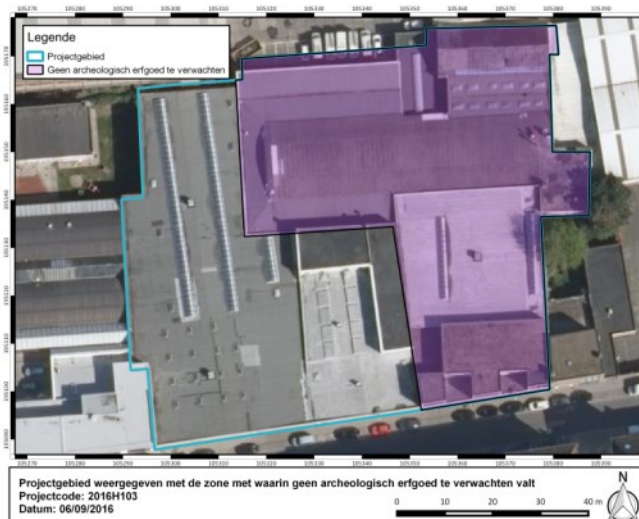
a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	Sea Coast Construction, BE 0540 961 476 Albert I Laan 98 8620 Nieuwpoort	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gent
	Deelgemeente	/
	Postcode	9000
	Adres	Doornzelestraat
	Toponiem	Dok-Noord
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 105268 Y _{min} = 195081 X _{max} = 105409 Y _{max} = 195179
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Stad Gent, 1 ^e afd, Sectie A, nrs 2477l, 2473m, 2738p Figuur 1	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB basiskaart met aanduiding van het kadasternummer (bron: Geopunt).

2.2 Synthese

Ter hoogte van het projectgebied Gent Dok-Noord situeert zich momenteel een leegstaande auto-garage en werkplaats. Op deze locatie wenst de opdrachtgever 2 meergezinswoningen met mogelijkheid voor handel op het gelijkvloers te realiseren. Onder 1 gebouw wordt een ondergrondse parking voorzien. De voorziene straat tussen beide gebouwen wordt na de ontwikkeling openbaar domein. De werkzaamheden kunnen een bedreiging vormen voor eventueel aanwezig ondergronds erfgoed. Volgens het ministerieel besluit van 01/07/2016 is in de oostelijke helft van het projectgebied geen archeologie meer te verwachten (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). De westelijke helft daarentegen (2348 m²) valt buiten deze zone en situeert zich binnen de vastgestelde historische stadskern van Gent. Dit programma van maatregelen heeft dan ook betrekking op de westelijke helft van het projectgebied.

Figuur 2: projectgebied weergegeven op de orthofoto met aanduiding van archeologische zones (bron: Geopunt).

Op basis van de gegevens van het bureauonderzoek (landschappelijk/historisch) werd een inschatting gemaakt naar het archeologisch potentieel van het projectgebied. Uit het landschappelijk onderzoek blijkt dat het bodemtype van kunstmatige aard is, wat niet verwonderlijk is gezien de verstedelijkte context.

Volgens de Centraal Archeologische Inventaris zijn geen archeologische sites binnen het bouwblok van het projectgebied gekend.

De studie van historische bronnen toont aan dat het projectgebied zich eeuwenlang in de schaduw van de historische stadskern van Gent situeerde. Tot het begin van de 17de eeuw wordt het projectgebied op de historische kaarten als grotendeels onbebouwd weergegeven. Op de Deventerkaart (ca. 1560) en op de kaart van Braun en Hogenberg (1572) wordt voor de bouw van de abdij (zie verder) ter hoogte van het projectgebied enkel bebouwing langs de Doornzelestraat weergegeven. Er dient dan ook gewezen te worden op het mogelijk voorkomen van bebouwing, te situeren voor de bouw van de abdij.

In de eerste helft van de 17de eeuw wordt gestart met de bouw van de abdij van Doornzele langs de Doornzelestraat. De detailtekening van Hondius (1649) toont duidelijk dat de abdij opgebouwd is rond 2 pandhoven. De meest oostelijke abdijsgebouwen situeren zich waarschijnlijk (gedeeltelijk) ter hoogte van het projectgebied.

In 1796 werd de abdij opgeheven. De gebouwen werden meermaals verkocht; in het begin van de 19de eeuw deden de gebouwen dienst als school. Na de verkoop in 1921, werd het eigendom in verschillende percelen verkaveld en openbaar verkocht. Bijna alle gebouwen werden gesloopt. De kerk werd volledig afgebroken in 1958.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Gent Dok-Noord.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

- Abdij van Doornzele (zie '1.2.2.1.2 historische achtergrond van de Abdij van Doornzele' in het verslag van resultaten)
 - Op basis van de bureaustudie kan verwacht worden dat meerdere abdijgebouwen zich (gedeeltelijk) in de westelijke helft van het projectgebied situeren. M.b.t. de pandgangen dient rekening gehouden te worden met inpandige begraving.
 - Waarschijnlijk valt de abdijkerk net buiten de grenzen van het projectgebied.
 - Een groot deel van het projectgebied was vermoedelijk sinds het begin van de 17de eeuw in gebruik als abdijs tuin. In deze zone zijn dan ook weinig grondvaste sporen te verwachten.
- Op de Deventerkaart (ca. 1560) en op de kaart van Braun en Hogenberg (1572) wordt reeds voor het ontstaan van de abdij bebouwing langs de Doornzelestraat weergegeven. Er dient dan ook gewezen te worden op het mogelijk voorkomen van laatmiddeleeuwse bebouwing langs de Doornzelestraat met eventuele achtererven.

3° de waardering van de archeologische site:

Op basis van de bureaustudie wordt duidelijk aangetoond dat het archeologisch potentieel van de projectlocatie groot is. De site kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst van postmiddeleeuwse abdijcomplexen, zowel op vlak van het gebouwbestand, de graftypes, de materiële cultuur etc.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet *in situ* bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hieropvolgende programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Het bodemarchief dient eerst geïnventariseerd te worden, voor de impact van de werken op eventueel aanwezig erfgoed kan bepaald worden, cf. punt 2.3.1-2.

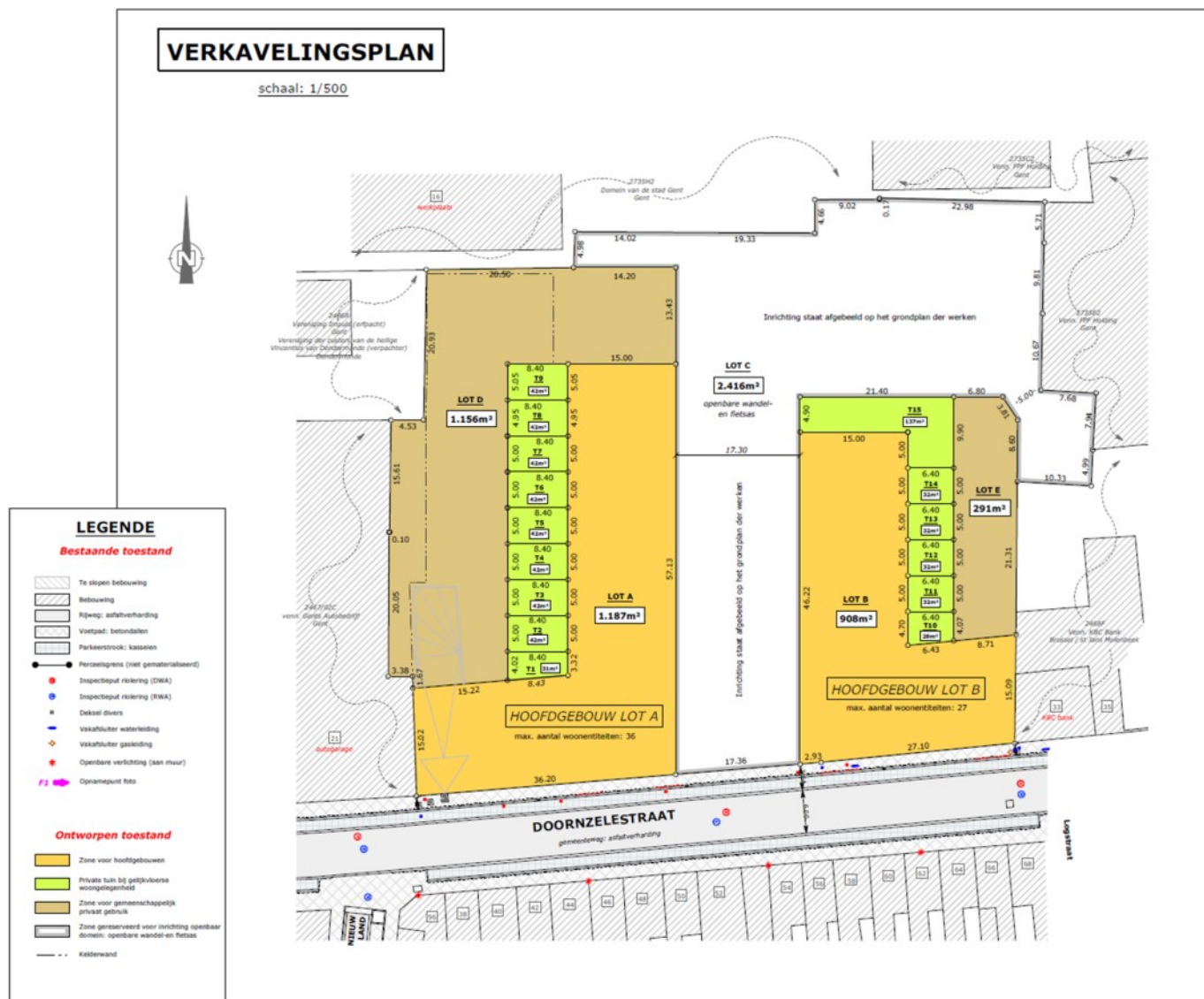
5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor een archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem met uitgesteld traject

2.3.2.1 Impactbepaling

Het programma van maatregelen is van toepassing op de westelijke helft van het projectgebied Gent Dok-Noord (Figuur 3); de volledige opp. van deze zone bedraagt ca. 2348m². De zone ter hoogte van Lot D wordt uitgegraven tot 6.5m TAW, m.a.w. 0.78m –Mv. De zone ter hoogte van Lot A, waar een ondergrondse parking gepland wordt, wordt uitgegraven tot op 3.22mTAW, m.a.w. 4.06m -Mv.

Figuur 2: Overzicht ontworpen toestand. Datum onbekend.

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- Landschappelijk bodemonderzoek:

Cfr. CGP 7.3:

Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname.

In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Geofysisch onderzoek

Cfr. CGP 7.4:

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat het plattegrond van de abdij goed gekend is. Er kan verwezen worden naar de detailtekening van Hondius (1641), de Ferrariskaart uit 1771-1778, een aquarel uit 1840, het primitief kadaster uit 1840, het grondplan van het klooster uit 1859 enz. De abdijgebouwen worden gesloopt in het begin van de 20ste eeuw; de abdijkerk pas in 1958. We zijn dan ook van mening dat een geofysisch onderzoek in het geval van het projectgebied geen meerwaarde zou hebben en slechts een overbodige kost zou betekenen. De historische bronnen bieden immers voldoende informatie om een gericht vooronderzoek te kunnen uitvoeren, ter evaluatie van het projectgebied.

- Veldkartering

Cfr. CGP 7.5:

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein.

In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek

Cfr. CGP 8.4 en 8.5:

Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen.

In het geval van het projectgebied is een prospectie met als doel de lokalisatie en waardering van steentijdvindplaatsen niet van toepassing.

- Proefsleuven en proefputten:

Cfr. CGP 8.6:

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In het geval van het projectgebied kan de verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek enkel getoetst worden d.m.v. een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Na afweging van de hierboven vermelde onderzoeksmethodes, wordt geadviseerd om over te gaan tot een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem. Het bureauonderzoek heeft geen argumenten opgeleverd, die een onderzoek met ingreep in de bodem overbodig maken.

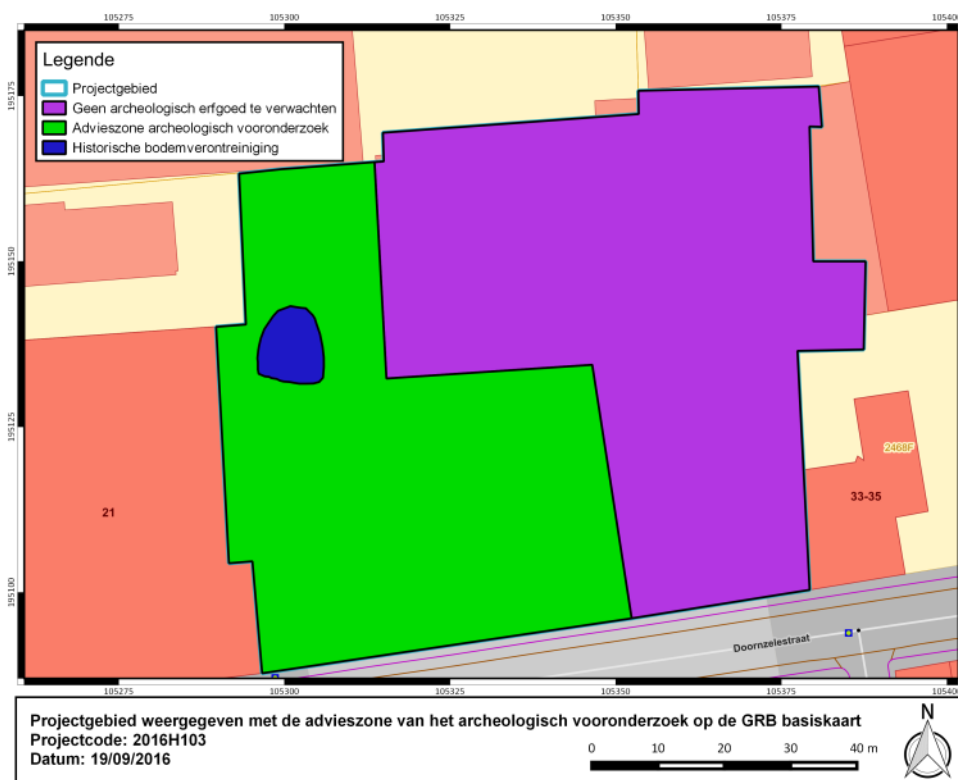
De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is pas mogelijk na de afbraak van de huidige bebouwing en de verwijdering van de huidige verharding.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het bedreigde deel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken is het vrij waarschijnlijk dat archeologisch erfgoed bedreigd is. Een prospectie is de enige manier om de vermoedelijk aanwezige relictten te inventariseren en te waarderen.
- noodzakelijk: de geplande werken situeren zich wellicht ter hoogte van verschillende abdijgebouwen. Deze relictten, alsook mogelijk middeleeuwse bewoningssporen, zijn bedreigd door de geplande werken. *In situ* bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een prospectie noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

2.3.2.3.1 Afbakening

Het advies heeft betrekking op de westelijke helft van het projectgebied met een totale oppervlakte van 2348m² (Figuur 3).

Figuur 3: Advieszone archeologisch vooronderzoek

2.3.2.3.2 Onderzoeksvragen

Doel van de prospectie is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relictten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- Zijn er sporen aanwezig? Indien ja, zijn die van natuurlijke of antropogene oorsprong?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Zijn er sporen aanwezig, die in verband te brengen zijn met bewoning voor de bouw van de abdij?
- Zijn er restanten van de abdijgebouwen bewaard? Correspondeert de ligging en de omvang van de gebouwen met de historische plannen? Zijn er verschillende bouwfases te onderscheiden? Kan een functionele interpretatie aan de gebouwen gegeven worden?
- Zijn er indicaties van funeraire contexten? Indien ja, zijn er verschillende graftypes te onderscheiden? Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? Komen er oversnijdingen voor? Wat is het geschatte aantal individuen?

- Waaruit bestaat de materiële cultuur? Past deze in de historische context van de locatie? Uit welke periode dateren de vondsten?
- Wijzen de aangetroffen vondsten op een sociale differentiatie?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten op over de site?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van 17de-eeuwse abdijen?
- Welke vraagstellingen dienen geformuleerd te worden voor het vervolgonderzoek?

2.3.2.3.3 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Om de verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen wordt geadviseerd om een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het plangebied betreft een site met een (beperkt) complexe verticale stratigrafie.

Het onderzoek kan pas van start gaan als de huidige bebouwing afgebroken is en indien de huidige verharding opgebroken is. Bij het verwijderen van de aanwezige verharding moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat de vrijgekomen grond niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines.

De zone met historische bodemverontreiniging wordt niet archeologisch onderzocht (Figuur 3). De opp. van deze zone (figuur 3, contour con. >RW) bedraagt volgens het uitgevoerde bodemonderzoek ca. 95m². De opp. van het te inventariseren terrein bedraagt, exclusief de zone met historische bodemverontreiniging, 2253m².

Er werd geopteerd voor de aanleg van 5 proefputten. De proefputten hebben telkens een opp. van 12m². Deze oppervlakte moet volstaan om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

De inplanting van de proefputten gebeurt na de verwijdering van de huidige bebouwing en de huidige verharding. Pas dan zal duidelijk zijn of er olietanks of andere subrecente verstoringen onder de huidige verharding aanwezig zijn.

De proefputten worden aangelegd tot op de moederbodem, indien mogelijk zonder gevaar voor de veiligheid. Indien de moederbodem niet bereikt kan worden, worden aanvullende boringen/sonderingen tot in de moederbodem geplaatst om de stratigrafie te documenteren.

De proefputten worden aangelegd door een graafmachine met een tandenloze bak, steeds onder toezicht van de veldwerkleider. Er wordt een vlak aangelegd op elk relevant archeologisch niveau. Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer er verdiept wordt. De vlakken worden steeds gelinkt aan de profielen. De profielen worden grondig geanalyseerd in aanwezigheid van een aardkundige in functie van het verkrijgen van een grondig inzicht in de bodemopbouw van het terrein. De analyse dient informatie te leveren over de niveau(s) waarop tijdens een eventueel vervolgonderzoek opgravingsvlakken aangelegd moeten worden. Alle veldregistratie verloopt conform de Code van Goede Praktijk.

Bij aanwezigheid van skeletten.

Bij het aantreffen van begraving wordt slechts een beperkte selectie (goed te keuren door de erkend archeoloog en in overleg met de fysisch antropoloog) volledig opgegraven om de bewaringstoestand in te schatten. De overige graven worden terug afgedekt. Het opgraven van de begravingscontexten gebeurt onder begeleiding van een fysisch antropoloog en conform de Code van Goede Praktijk.

2.3.2.3.4 Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

2.3.2.3.5 Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de prospectie gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

2.3.2.3.6 Uitvoeringstermijn

- Terreinwerk: 4 werkdagen, 2 archeologen + aardkundige (9.5 mandagen)
- Verwerking: 10 mandagen

2.3.2.3.7 Kostenraming

Bij afwezigheid van skeletten: €10880.00 + 10% NWO = €11968.00.

- Kraan: 2 dagen aanleg + 1 dagen dichtten
- Veldteam: 4 dagen veldwerkleider
4 dagen assistent archeoloog
1,5 dag aardkundige
- Verwerking: 5 dagen veldwerkleider
5 dagen assistent archeoloog
- NWO: werkelijke hoeveelheid (10% totaal budget)

Bij aanwezigheid van skeletten:

Hieronder wordt een richtprijs voor 10 skeletten gegeven, vermits momenteel onduidelijk is of er skeletten bij de prospectie aan het licht zullen komen en indien ja, hoeveel er aan het licht zullen komen.

- Terreinwerk: €1689.00 (fysisch antropoloog, begeleiding terreinwerk)
- Verwerking: €1980.00 (fysisch antropoloog, basisanalyse)
€1020.00 (archeoloog-assistent: wassen skeletten en administratie)

2.3.2.3.8 Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal dient hij/zij 10 prospecties te hebben uitgevoerd in stedelijke contexten en heeft minimum 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 5 prospecties uitgevoerd in stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet, onder toezicht van de erkende archeoloog.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Gent in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/3 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de aanleg van de proefsleuf en bij de interpretatie van sporen en structuren.

2.3.2.3.9 Risicofactoren

Voor de prospectie worden geen bijkomende risico's verwacht. Ter hoogte van de historische bodemverontreiniging wordt geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

2.3.2.3.10 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het vooronderzoek met ingreep in de bodem conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de werfbegeleiding worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt